

નિત્ય મનન.

1947

441213-

શ્રી આત્મનિલકુ ગ્રન્થ સોસાયટી.

લેખક—

મુનિશ્રી કસ્તૂર વિજયજી મહારાજ

0557

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૬૫૦

ચણેલ

પુસ્તકનું નામ નિત્ય મન

વિષય ૮ - ૧૬

શ્રી આત્મ તિલક ગ્રંથ સોસાયટી નં. ૬

। મહ વિજયાનંદ સૂરીશ્વર-વલ્લભપાદ
પદ્મેભ્યો નમઃ

નિત્ય મનન.

— ❀ —

લેખક:—

મુનિશ્રી કસ્તૂર વિજયજી મહારાજ.

— ❀ —

પ્રકાશક:—

શ્રી આત્મ તિલક ગ્રંથ, સોસાયટી.

શા. સદુભાઈ તલકચંદ

નતનપોલ—અમદાવાદ.

શ્રી વીરનિર્મલુ ત્ર ૨૪૪૬.

। ક્રમ ૧૬૭૬

શ્રી આત્મ રપ.

પ્રથમાવૃત્તિ ૧૦૦૦

સીઓદરા નીવાસી શા. દુર્લભચંદ નેમચંદ

તરફથી લેટ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ
સમર્પણ.
ગુજરાતી ગ્રંથોના સંગ્રહ

પ્રભુ ભક્ત અને ન્યાયશીલ
લવ્યાત્માઓને આ
લઘુ લેખ
સમર્પિત
છે

લેખક.

નિત્ય મનન

“પંથ પરમેષ્ઠી વંદન”

સાદુંદ વિકીડીત

વંદુ બેકર જોડીને પદકજો તીર્થાધિપોના સદા,
સિધ્ધોના ગુણ ગાઈને પ્રભુનું જ પામ્યા સૂરે સંપદા,
ધારી જ્ઞાન અમૂલ્ય પાઠક અને સાધુ હૂં સર્વે નમું,
એ પાંચે પદ ધ્યાનને શુભ મને કર્મો હૂં આઠે વમું.

અરિહંત વંદન

સાદુંદ વિકીડીત

આનંદે શુભ આત્મ પંથ વિચરી પામ્યા સદા શાંતિને,
ટાળી સર્વ ઉપાધી બાહ્ય જગની છોડી સહુ ભ્રાંતિને,
ત્યાગી દોષજ ચઢદ ચાર પ્રભુજી ધારે ગુણો ખાર છે
એવા શ્રી અરિહંત સંત પ્રભુને ભાવે નમસ્કાર છે.

“વીર પ્રભુને વંદન”

હરિગીત

સંસાર વન્દિ દાહ સમવા વાર નીર સમાન છે,
બહુ મોહ રૂપી ધુળને હરવા અનિલ અમાન છે.

માયા રસાને ફેડવાં હજી છે પ્રભુ અતિ સુંદર,
એવા સુમેરૂ જન્મ ધીરજ ધારીને વંદન કરું.

“સામાન્યજિન સ્તુતિ”

શિખરીણી

અહો શી સોભે છે, જિન તુજ સુશોભા વદનની,
લહી કન્તિ તેની ઉડુપતિ ફરે છે ગગનમાં.
ખિલેલાં પત્રો છે શશી કર વડે જે કુમુદના,
ધરી શોભા એની રૂચિર અતિ નેત્રે તુમ તણે.

“મુમુક્ષુ તિ”

આત્મનિંદા

ભુજંગ પ્રયાત

કરું છું નતિ ભાવથી ન.પ આપો,
સુમૃદ્ધિ અને સર્વ દુર્બુદ્ધિ કાપો;
પ્રભુ વિશ્વમાં આસરો છે તહમારો,
ભવાંભેધિમાં દુષ્પતાને ઉગારો. ૧

સ્તુતિના કદીએ કરી આપની મેં,
કરી ગોઠડીઓ સદા પાપની મેં,
વિચાર્યા નહિં મેં કદી સુવિચારો, ૨

રચ્યાં જાળમેં તુચ્છ આશા ધરીને,
 ધર્યો હર્ષમેં મુગ્ધને છેતરીને,
 કર્યા છે પ્રપંચો પ્રભુ મેં હજારો, ભ.—૩

વિભો ! માનની જાળ માંહી ફરીને
 કરી મેં ત્હામારી અવજા હરીને,
 કર્યા લોભને ક્રોધના કારભારે, ભ.—૪

જાણ્યો જાપ ના હે વિભો ! આપનો મેં,
 કર્યો સાથ છે શોક સંતાપનો મેં,
 કર્યો પાપ માંહી પ્રભુ મેં વધારો ભ.—૫

યમ ગર્જનાની ઉપેક્ષા કરીમેં,
 દુરાચારની સેવના આધરી મેં,
 તજ્યો મેં પવિત્રાધનો માર્ગ સારો, ભ.—૬

નીવાર્યું નહિં ચિત્તને ભોગથી મેં,
 લગાવ્યું નહીં ચિત્તને યોગથી મેં,
 ગયો રોગમાંહી સહુ જન્મ મારો, ભ.—૭

વીદ્યાયાં ઘણા પ્રાણીઓ સ્વાર્થ સાડેં,
 નથી જોયું મેં કાર્ય સાડેં નકાડેં,
 કરી ચિત્ત કાઠું કર્યો મેં ધસારો, ભ.—૮

- રડાવ્યા ધણા રાંકને કંઠ આપી,
 પ્રભુ આપની આણ છે મેં ઉત્થાપી
 નહીં વાંક મહારો વિભે । ઉર ધારો, ભ.—૯
- પ્રભુ સીખ માની નહીં મેં તમારી,
 સદા રાગને દ્વેષની આણ ધારી,
 ગ્રહ્યો માર્ગ તેથી સદા મેં નહારો, ભ.—૧૦
- ભુલાવી પ્રભુ ભાન પોતા તણું મેં,
 ગુમાવ્યું સહુ છે પ્રભુ આપણું મેં,
 વિપત્તિ તણો મેં ન જોયો કિનારો, ભ.—૧૧
- નેત્રોએ કરી નાથને મેં ન જોયા,
 બધા દીવસો મેં વિભો વ્યર્થ ખોયા,
 પ્રભુ ના કદી આવતો ભાવ સારો, ભ.—૧૨
- વંધ્ય વૃક્ષની જમ આ જન્મ જાય,
 નહીં કૃત્ય સારાં પ્રભુ તોય થાય,
 કને મૃત્યુ દેખી છુટેછે ધુજરો, ભ.—૧૩
- દયા લાવીને દીનને સુખ આપો,
 જરા જન્મ મૃત્યુ તણા કંઠ ઠાપો,
 ગ્રહ્યો છે પ્રભુ હાથ તો મેં તમારો, ભ.—૧૪

નાથ નામ છે આપનું વીર સ્વામી,
 ખરા વીર છો વિશ્વમાં આપ નામી,
 જણાવ્યો પ્રભુ જે હતો ભાવ મારો, લ.-૧૫

ૐૐૐૐૐૐૐૐૐૐ

“ખહેનોને સત્ય શૃંગાર”

ખહેનો! વિચારો ચિત્તમાં શૃંગાર શું છે આપણો?
 સુંદર રંગીલા વસ્ત્ર છે કે સ્વર્ણના આભૂષણો?
 મુકતાફળોના હાર છે કે મુઝીકા હીરા તણી?
 કંઠી કડાં કે સાંકળાં કે લાલ ને માણિક મણી?—૧
 કિનખાખ મખમલઝીકજરી કે રેશમી છે સાડીઆ?
 એરીંગ ખંગડી સ્વર્ણની હીરે જડી કે સાદીઆ?
 અત્તર લગાડી કેશને એળીજ સેંથો પાડવો,
 ભાળે કરીને તિલક અંગે વેષ ઉદ્ભટ ધારવો—૨
 ના ના નથી શૃંગાર ખનતો આમ ખહેનો! આપણો,
 જે મલિન મન છે આપણું તો શું કરે અભૂષણો?
 જે શીયલથી છે હોન ખહેનો! બ્રહ્મ જીવન આપણું,
 છે વસ્ત્ર કેવળ ઢાંકવાને દેહનું નાગાપણું—૩
 શોભે નહીં કંઈ વસ્ત્ર ભૂષણ શીલ ખંડીત અંગમાં,
 માટે અતિ આદર કરી રાખો સદા શીળ સંગમાં,

જો શીળ ભૂષણથી તહમારું અંગ વિભૂષિત હશે,
 તો બાહ્ય ભૂષણ પણ તહમારાં અંગમાં અતિ શોભશે.—૪
 જળ શીળ હીન શરીરનો મળ દૂર કરવાને કદી,
 નથી શક્તિ શાળી વાહિનીમાં મગ્ન રહે નિશ્ચિન યદી,
 દુર્ગંધ દૂર ટળે નહીં આ દેહની અંદર વડે,
 છે શીળ શાળી દેહમાંહી શુદ્ધ ગંધી સાંવડે.—૫
 નિસ્તેજતા ઝળકે ઘણી મુખ મંડળે વ્યભિચારીના,
 રમણીય કાન્તિની અતિ કમનીયતા બ્રહ્મચારીના,
 છે બોલ પાળે વિશ્વમાં આદર કરી જનસ્વાન્તમાં,
 નહીં શીળ શાળીની પ્રભુતા લય લહે કલ્પાન્તમાં.—૬
 છે પૂજ્ય દ્રષ્ટિથી જુએ જગ જન સહુ બ્રહ્મચારીને,
 ધિક્કારી કાઢે વિશ્વના જન ઘૃણા કરી વ્યભિચારીને,
 માટે ધરી શૃંગાર શીળજ પંથ કાપો પાપનો,
 જથી હરીબહેનો ! થશે આ વિશ્વમાં જય આપનો—૭

+ + +
 રે, રે, વારી અમર જગમાં ચિત્ર લીલાજ તારી,
 જોયું સઘળે પરિશ્રમ કરીને વસ્તુ મધ્યે વિચારી,
 સંગી સંગે વિમળ મનથી પ્રકૃતિનું વિસારે,
 પ્રેમાશ્રિમાં સમરસ થઈને મગ્નતા નાવ ધારે.—૧

અખિંચ સંગે હૃદય વસતી નીચતા તૂં તજીને,
 હયું થાયે પ્રણય પથના સંગી પ્રેમી ભજીને,
 પુત્રોદયથી પરમ પ્રણયી મિત્રના હર્ષથી તૂં,
 કલ્લોલોની સરસ કુટીલા માલિકાને વરે તૂં,—૨
 વૃક્ષો ના તૂં પ્રકૃતિ પથમાં વિચરીને સદારે,
 આવે પુષ્ટિ નિજ નિજ રસની વિસરે ના કદા રે,
 વસ્તુઓના ગુણ ગણ વધવા ધારતું રૂપ તેવું,
 કાળું પીળું સરસ ધવળું વસ્તુના રૂપ જેવું.—૩

* * *

ઐશ્વર્ય જોઈ પરતું ન કરીશ ઈર્ષ્યા,
 વાંછે યદિ સકલ જંતુની સાથ પ્રીત,
 ઈર્ષ્યા થકી જન મને અતિ દ્વેષ જાગે,
 ચિન્તા કરી નિજ તણા પ્રિય પ્રાણુ ત્યાગે—૧

* * *

શક્તિ નથી કોઈ પ્રાણી માંહી અનીષ્ટ કરી શકે,
 જે સુખ દુખ વેદે છે પ્રાણી પોતે જેવું આચરે,
 જે કાંઈ વસ્તુ દેખે જગમાં નિમિત્ત સમાન છે,
 એમ વિચારી છોડો મનથી અવરની ઈષ્ટતા.—૧
 જ્યાં સુધી પુણ્યોદય છે ત્હારો કરો ભલે દ્રોહને,

ભુંડું ઇચ્છિ દ્રોહ કરે ઠાઈ કલંક ધરે ભરે.
કામણ દુમણ મારણ ક્રિયા કરે ભલે ભાવથી,
તોપણ રીષ્ટ નહીંજ થાશે વિરોધી પ્રયાસથી.—૨

*

*

*

મન ધરીશ તું અઘૈર્ય ધારી ધરણીચર વ્યતીકર,
ધરા સકલના નાથ થયા મોટા ચક્રિધર.
તે પણ પામ્યા કષ્ટ થઈ ઉલટી વિધિ જ્યારે,
પરિવત્ત સંસાર સમય પલટે છે ત્યારે.
ઉદય અસ્તને સુખ દુખ દિવસને રજની થાય છે,
જોઈ વિશ્વનો ચિત્રક્રમ મનમાં ઘૈર્ય ધરાય છે.

*

*

*

ખવાતા મેવાને વળી રસતિઓ નવ નવી,
નથી મળતું આજે હૃદય ભરી અન્ન તેહને,
વિચિત્રા કમોંની ગતિ મન ધરીને મદ ત્યજે,
વિપત્તિ આવે તો સહન કરી દ્યો ઘૈર્ય ધરીને—૧

x

+

x

કપાલો લેને જે ધર ધર ફરે છે દીન જનો,
કરી યાંચા તે તો સૂચવે નિજ કૃત્ય અધને,
હતા રાજી જ્યારે તન ધન કરી પૂર્વ ભવમાં,
નહીં ચિંતા ક્રીધી ધન મદ કરી દુખી જનની.—૧

યદિ દુખી જીવે મુજ સમીપ આવી કર ધર્યો,
 દઇ ગાળો તેનું મન અતિ દુખાવી દૂર કર્યો,
 અમે તેથી આજે કર લઈ કપાલો ભટકીએ,
 નહીં દેશો ભીક્ષા પર ભવ ગતિહિમ સમ થશે.—૨

+

x

+

ઠહે છે નિત્ય નદી ધણું જળ ભરી મેઘો કરે વૃષ્ટિને,
 વૃક્ષો કળે ધણું સહી શરીરનું અર્પે ફળો સૃષ્ટિને,
 આકાશે વહી સૂર્ય ચંદ્ર ભમતા પૃથ્વી સહે ભારને,
 નિસ્વાર્થી મુજનો સદા પ્રકૃતિથી કરતા પરોપકારને.—૧

જણે ન નિર્ગુણી કદા, ગુણીના ગુણોને,
 ઈર્ષ્યા ધરે ગુણી જનો ગુણવાન સાથે,
 થૈને ગુણી જન સદા ગુણ રાગ ધારે,
 એવા જનો જગતમાં વિરલા જણાય.—૧

વહો વિશ્વમાં કોઇને મૂર્ખ જ્યારે,
 લઈ લાકડી મારવા ધાય ત્યારે,
 કહો સુજ છે તૂં અને વિજ કોવો
 થઈ મૂર્ખ પોતે બને દાસ જેવો.—૧

✱

✱

✱

✱

ધાર્યું નથી બનતું કોઇનું વિશ્વ માંહી,

પ્રારબ્ધને અનુસરી સહુ કાર્ય થાય,
ભાવી તણા વશ થકી ફરી જાય બુદ્ધિ,
ટાળ્યું નહીં ટળે કદાપિ અવશ્ય થાય.—૧

✽ ✽ ✽ ✽
ધરે જે લઘુતા જનો માન ત્યાગી,
બની પૂજ્ય તે વિશ્વના થાય રાગી,
નહીં ચિત્ત ચિંતા ધણી તે વધારે,
સુધારી સ્થિતિ શ્રેષ્ઠ કર્તવ્ય ધારે—૧

✽ ✽ ✽
માતૃ મહિ તણું ધણું હતું માન જ્યારે,
ધરતા હતા જન પરસ્પર પ્રેમ ત્યારે,
ઉત્સુક હતા ઉપકૃતિ કરવા અવરની,
કરતા હતા શુભ મને નિજ ધર્મ કરણી—૧
તજતા હતા નહીં કદી નિજ દેશ સેવા,
લડતા હતા રણ ત્રિપે સૂરવીર જેવા,
વદતા હતા પ્રિય કરી શુભ સત્ય વાણી,
હણુતા હતા નહીં કદાપિ અનાથ પ્રાણી—૨
ધરતા સદા હૃદયમાં અતિશય સુનીનિ,
પ્રાણુન્ત થાય તદપિ ન કરે અનીનિ,

જે કાંઈ કાર્ય કરતા કરીને પ્રતિજ્ઞા,

છોડે ન આપ મનમાં ન ધરે અવજ્ઞા-૩

આ સંસાર વિષે જનો ધણું કરી વસ્તુ ગ્રહે સોંધીઆ,
સારી સ્વચ્છ ટકાઉ સુંદર છતાં ઇચ્છે નહીં મોંધીઆ,
ઇચ્છે તેમજ ધર્મ કર્મ જન તા રહેલી ક્રિયાઆ ગ્રહે,
શુદ્ધાચાર ચર્ચા વિના ભવ થકી મુક્તિ શી રીતે લહે?-૧
રાખે વસ્તુ અનીષ્ટ સત્ય ન વહે મૂલ્ય ગ્રહે ચોગણું,
આવે અદ્ય ઠગાઈ આપ કરીને દેખાડે આવું ધણું,
એવી આચરણા છતાં જન તણી દૃઢ વૃત્તિ ખેંચાય છે,
ખાલ્યાડાંબર ધારી ધુર્ત જનની વસ્તુ ખપી જાય છે-૨

જે કેઈ આપ કાંઈ કામ કરું વિચારે,

આરંભમાં નિજ સ્થિતિ નિજ ચિત્ત ધારે,

સામર્થ્ય ઠેકલું ધરું તન ધન તણું છું,

આ કાર્યમાં આપક છે ઉપયોગી શું શું?-૧

વસ્ત્રાન્ન હીન જનનું વસુ સાધ્ય કાજ,

રોગી અશક્ત જનનો તનથી ઈલાજ,

ઉદ્ધાર ઉત્પત્તી તણો વચને કરીને,

કષ્ટો હરે સકળનાં મનમાં ધરીને-૨

દ્રવ્યે કરી યદિ ધરે નહીં આપ શક્તિ,
તનથી સ્થાય ધનની કરે લેને ભક્તિ,
દાતા ધણા ધન તણા જગમાં જણાય,
છે આત્મ ભોગી જગમાં વિરલા ગણાય-૩

વાકુકાયને મન કરી કરે નિત્ય સેવા,
છે શ્રેષ્ઠ પ્રાણી ગણમાં ઉપકારી એવા,
માટે કરે જન તણી તન દત્તથી ભક્તિ,
વિશ્વે લહો જ્યમ તહમે જ્ય શાળી શક્તિ-૪

❖ ❖ ❖ ❖
ખીલી છે શું અહા ! સુંદર વિશ્વની વાટિકા કેતી,
વિવિધ વૃક્ષોની રચનાથી બની છે બાગના જેવી,
કંટક વૃક્ષોથી જન્મેલા કેવડાને ગુલાબોના,
ખીલેલા પુષ્પ મન ગમતા ભર્યા છે ખુબ ખુશબોના-૧
બહારથી કેવડો કંટક ભરેલો વાસથી અંદર,
હૃદય સદ્વાસના માટે વિવેકી સેવતા સુંદર,
અવર કંટક આવળના સુગંધી હીન કુલો છે,
ઢાઈ સજ્જન નહીં સેવે સેવે તો ખાય ભુલો છે-૨
સુગંધી પુષ્પના ઉપર ભ્રમર ગણ ગણાયે છે,
મધુના સ્વાદને માટે સહુ મહેનત જણાયે છે,
અંબેલી માલતી જુહી માંતીઆ જાંબની વેલો,

સુગંધી પુષ્પ યુત શોભે મોલ સીરી અને બેલો-૩
 સુગંધી થી કરી વાસિત કુગંધી દુર ક્રીધી છે,
 એવા પુષ્પોએ ઉત્તમતા તણી ઉપાધી લીધી છે,
 કંટક સમ હીન કુલમાંહી થઈ પેદા થયા કિત્તમ,
 અવર સત્કુલમાં જન્મી ધરાવ્યું નામ પુરુષોત્તમ-૪
 જ્યોત્સના સેવના કરતી દ્વંદ્વ કુવાસના દૂરે,
 સદા સુવાસના યુત થઈ દસો દિગવાસથી પૂરે,
 અધમ કુલમાનો ખાવળના પુષ્પ સમ છે ઘણા પ્રાણી,
 નથી કોઈ નામ પણ લેતું નકામા અહિતકર જાણી-૫
 ક્ષોની છે ઘણી જાતો સુંદર આ વિશ્વ વાડીમાં,
 મીઠાને તીકત કટુ ખાટાં પ્રગટ કંઈ ગુપ્ત ઝાડીમાં,
 દાડમ કેરી ટળાં સંતરાં દ્રાક્ષ લીંબુને નારંગી,
 ફળુસ આદિ નાનાં મોટાં જણાય રંગ બેરંગી-૬
 દીસે કંઈ બહારથી સુંદર અંદરથી વિષ સમ કડવા,
 ઘણાં મીઠાં ઘણાં મનહર ઘણા મુશકેલ છે જડવા,
 વિહારી વિશ્વ બંધુઓ કુલ ક્ષણ જોઈને લેશે,
 કરીને જય તહમે દુખનો સદા આનંદમાં રહેશે-૭

ઇતિશમ્.

જાહેર ખખર

પરિશિષ્ટ પવં પહેલો ભાગ. કિં. ૧૨ આના.

„ „ બીજો ભાગ. કિં. ૮ આના.

આ પુસ્તકમાં ભગવાન મહાવીર સ્વામીથી પછીનો તિહાસ છે. જંબુસ્વામી, વજ્રસ્વામી, આદિ મહાત્મા આના વિસ્તારપૂર્વક સત્યચરિત્રો સ્વલ હિંદી ભાષામાં લખેલ છે, આ પુસ્તકમાં એકથી એક વધારે રસીક અને શિક્ષા આપવાવાળી કથાઓ છે, માટે આ પુસ્તક ખાસ વાંચવા લાયક છે.

ગુણસ્થાન ક્રમારોહ કિં. ૧૨ આના.

આ પુસ્તકમાં ચૈત્ર ગુણસ્થાન અને દરેક ગુણ સ્થાનનું કર્તવ્ય તથા ખારવૃત, ઝગીયાર પ્રતિમા, રૂપ પ્રમાણના દેયાન તથા ઉપશમશ્રેણી અને ક્ષયક ક્ષેત્રી અસ્તિત્વ રજૂ થઈ અહીં સારી અને સરસ રીતે હિંદી ભાષામાં સમજાવવામાં આવ્યું છે.

સેનના અક્ષરોને પાકુ પુંડુ તથા બે ફેટા આપ્યા ને આ પુસ્તક તરત જાતીઆને ખાસ વાંચવા લાયક છે

જિ ૧ ગુણમંજરી કિં. ૨ આના.

આ ચોપડીમાં ગજલ, કવાલી, હુમરી, ઠં
આદિથી પરિપૂર્ણ છે, અર્થાત્ તેમાં આધુનિક સા
નુસાર રાગ રાગણીવાલા જિનેશ્વર દેવના ગુણગા
સ્તવનો તથા વૈરાગ્ય ગભિંત પદો છે. ઉપરના
અન્યો મંગાવનારને જિન ગુણમંજરી ભેટ આપ
આવશે.

રત્નેન્દુ કિ. ૨ આના.

આ એક બહુજ અંપૂર્વ ઘટના પૂર્વક સુંદર લિપ
ન્યાસ (નોવેલ) છે. આને મ.ટ. અમે એટલુંજ
કે આ પુસ્તક હાથમાં લીધા પછી સંપૂર્ણ
જગર મુકવાનું મન થતું નથી.

મલવાનું ઠેકાણું

શ્રી આત્મતીલક અન્થ સોસાયટી

ઠેક રતનપોળ

અમદાવાદ

